

Reactie op het initiatiefwetsvoorstel tot wijziging van artikel 57a Grondwet (Tijdelijke vervanging volksvertegenwoordigers)

Den Haag, 7 oktober 2025

De Nederlandse Vereniging voor Raadsleden en de Vereniging voor Griffiers hebben met veel genoegen kennisgenomen van de initiatiefwet tot wijziging van artikel 57a Grondwet, en ondersteunt dit initiatiefwetsvoorstel dat voorziet in de verruiming van de mogelijkheden tot tijdelijke vervanging van volksvertegenwoordigers.

Met dit wetsvoorstel wordt voorzien in een fundamentele modernisering van de vervangingsregeling: niet langer blijft tijdelijke vervanging beperkt tot de uitzonderlijke situaties van ziekte, zwangerschap en bevalling, maar wordt ook vervanging mogelijk bij geboorte, adoptie, pleegzorg, ouderschap en langdurige zorg. In de visie van beide verenigingen zou militair verlof ook aan deze lijst mogen worden toegevoegd.

Met het huidige voorstel wordt aangesloten bij de werkelijkheid van het leven van raadsleden en andere volksvertegenwoordigers, en wordt voorkomen dat zij in moeilijke persoonlijke situaties voor de onmogelijke keuze komen te staan: óf het ambt neerleggen, óf de zetel tijdelijk onbezet laten.

Breed draagvlak onder raadsleden en griffiers

De verenigingen achten dit voorstel noodzakelijk, actueel en breed gedragen. Wij hebben al langere tijd het standpunt dat verruiming van verlofvormen voor raadsleden onmisbaar is. Uit onderzoeken, ledenpeilingen en gesprekken met raadsleden blijkt consequent dat de huidige regeling onvoldoende aansluit bij hun werk- en leefsituatie. De maatschappelijke relevantie van het raadswerk vraagt om een stevige vertegenwoordiging; daarvoor moeten er goede voorwaarden zijn om het ambt te kunnen combineren met werk, gezin en zorg.

De verenigingen ontvangen al jaren signalen van raadsleden die ervaren dat de huidige vervangingsregeling te beperkt is. Raadsleden uit uiteenlopende gemeenten en politieke richtingen hebben aangegeven dat zij hun ambt soms alleen konden vervullen ten koste van hun persoonlijke gezondheid of gezin.

In de enquête uit 2024/2025 gaf 58% van de raadsleden aan dat de huidige verlof- en vervangingsregeling niet toereikend is, en 71% was expliciet voorstander van uitbreiding van de verlofvormen. Daarnaast gaf 1 op de 7 raadsleden aan dat zij periodes hun ambt niet konden uitoefenen, zonder dat vervanging mogelijk was.¹

Gevolgen voor de lokale democratie

De uitbreiding van verlofregelingen voor volksvertegenwoordigers vormt een essentiële voorwaarde voor het waarborgen van een goed functionerend democratisch proces. Het

¹ Nederlandse Vereniging voor Raadsleden, 'Rapport enquête raadsleden verlofvormen' (2025), <https://www.raadsleden.nl/assets/Rapport-enquete-raadsleden-verlofvormen.pdf>

opnemen van verlof dient niet te worden beschouwd als een vorm van luxe, maar als een structurele noodzaak.

Binnen de huidige institutionele kaders staan raadsleden in situaties van geboorte, adoptie, pleegzorg, ouderschap of langdurige mantelzorg voor een dilemma. Enerzijds rest hun de mogelijkheid de zetel definitief op te geven, hetgeen leidt tot een onomkeerbaar verlies van het door de kiezer verleende mandaat. Anderzijds kunnen zij besluiten hun werkzaamheden tijdelijk te staken zonder formele vervanging. Beide opties hebben aanzienlijke consequenties voor de democratische legitimiteit en de institutionele werking van de gemeenteraad.

Het ontbreken van ruimere mogelijkheden voor tijdelijke vervangingsregeling resulteert in ondervertegenwoordiging van kiezers, verstoorde stemverhoudingen en een verhoogde werkdruk voor de resterende raadsleden. Deze factoren vergroten het risico op overbelasting en uitval, hetgeen de stabiliteit en effectiviteit van het vertegenwoordigend orgaan ondermijnt.

Een uitbreiding van verlofvormen, gecombineerd met een aanpassing van de vervangingsmechanismen, maakt het mogelijk om raadsleden tijdelijk te vervangen zonder aantasting van het democratisch mandaat. Op deze wijze worden zowel de continuïteit van de politieke besluitvorming als de gelijkwaardige vertegenwoordiging van burgers gewaarborgd.

Modernisering en aansluiting bij maatschappelijke verlofvormen

De huidige vervangingsregeling is sinds de invoering bijna 20 jaar geleden niet aangepast. In diezelfde periode is de samenleving echter sterk veranderd en zijn verlofvormen voor werknemers aanzienlijk verruimd, onder meer via de Wet arbeid en zorg (Wazo). De vergelijking dringt zich op: werknemers kennen verlofvormen als zwangerschapsverlof, geboorteverlof, adoptie- en pleegzorgverlof, ouderschapsverlof en zorgverlof.

Volksvertegenwoordigers hebben daarentegen slechts beperkte mogelijkheden, wat tot scheefgroei leidt. Het voorstel tot wijziging van artikel 57a brengt de regeling weer in lijn met maatschappelijke ontwikkelingen en zorgt ervoor dat volksvertegenwoordigers niet langer structureel slechter af zijn dan werknemers.

Regeling rondom tijdelijk ontslag

Een belangrijk onderdeel van het voorstel is de modernisering van de regeling rondom tijdelijk ontslag. De huidige terminologie en procedure zijn achterhaald en sociaal beladen: Verlof komt nu in de vorm van ontslag, wat door raadsleden gevoeld wordt als onrechtvaardig en onnodig.

De memorie van toelichting maakt duidelijk dat de initiatiefneemster ook hier een modernisering wil doorvoeren. Dit sluit aan bij de analyse van Stem op een Vrouw, die stelt dat het huidige systeem van ontslag voor verlof niet meer past in een moderne democratie. De verenigingen herkennen deze signalen en benadrukken dat een herziening

van deze terminologie en procedure essentieel is om verlof maatschappelijk en politiek volledig te normaliseren.

Ondersteuning vanuit adviesorganen en maatschappelijke organisaties

Het Adviescollege rechtspositie politieke ambtsdragers (ARPA) heeft niet voor niets expliciet gewezen op de noodzaak om de verlof- en vervangingsregeling te verruimen. Het college stelde dat betere mogelijkheden om het ambt te combineren met een maatschappelijke carrière en privéleven de aantrekkelijkheid van het ambt ten goede komen.

Ook vanuit maatschappelijke organisaties klinkt steun. Het onderzoek van Stem op een Vrouw uit 2025 laat zien dat de huidige verlofregeling vooral voor vrouwen een grote barrière vormt. Het huidige systeem van tijdelijk ontslag wordt ervaren als symbolisch, problematisch en achterhaald.

Politieke aanbeveling

Bovendien past dit wetsvoorstel binnen de bredere zorg van de overheid voor goed werkgeverschap richting politieke ambtsdragers. Zoals de wetgever eerder heeft geregeld voor burgemeesters en wethouders, moet dit ook voor raadsleden mogelijk worden gemaakt. Dat in tegenstelling tot de eerder genoemde ambten hiervoor een wijziging van de Grondwet nodig is, zou deze breed gevoelde noodzaak tot aanpassing ook voor raadsleden niet in de weg moeten staan.

De Nederlandse Vereniging voor Raadsleden en de Vereniging voor Griffiers roepen de Tweede en Eerste Kamer daarom op om dit initiatiefwetsvoorstel te steunen: geef raadsleden de voorwaarden die nodig zijn om hun ambt met toewijding, kwaliteit en in balans met hun privéleven te vervullen.

Met vriendelijke groet,

Vereniging van Griffiers

Nederlandse Vereniging voor Raadsleden

Nederlandse Vereniging
voor Raadsleden